

(art. 14). Uit de categorie ‘anderen’ kunnen de meest geschikten tot ‘krankbezoekers’ verkozen worden (art. 11).

Het Reglement voor het godsdienstonderwijs van 1816 werd in 1847 vervangen door een nieuw (NRGO)²⁶ dat nadien nog herhaaldelijk is aangepast (WRGO, sinds 1862). Het reglement van 1847 noemt bijvoorbeeld naast de lagere scholen ‘de middelbare en hogere scholen’ als de inrichtingen waar gelegenheid tot het ontvangen van godsdienstonderwijs wordt gegeven (NRGO, art. 33; vgl. WRGO, art. 25). In 1860 werd het de godsdienstonderwijzer ook toegestaan ‘bijbellezingen’ te houden en voor te gaan in ‘zoogenoemde oefeningen’ buiten de gemeente waartoe hij behoorde (WRGO, art. 11). De eisen waaraan de catechiseermeester(es) moest voldoen waren aanvankelijk de volgende: hij/zij moet van onbesproken gedrag zijn; minstens twee jaar lid van de Hervormde Kerk; bij de aanvang van hun opleiding niet ouder dan dertig jaar; minstens twee jaar lang geschoold in ‘het geven van godsdienstig onderwijs’ onder leiding van ‘een’ of anderen leeraar hunner gemeente’ (art. 17).²⁷ Het verplichte examen, af te leggen bij het ‘Classicaal Bestuur’ waaronder de gemeente van de kandidaat ressorteerde (art. 21), omvatte ‘behalve genoegzame kennis van de gewijde geschiedenis, den inhoud der bijbelboeken, de Christelijke geloofs- en zedeleer en de hoofdzakelijke geschiedenis van het Christendom, ook de gaven der onderwijzing, benevens eenige kennis van de gronden der Hollandsche Taal’ (art. 19). De aspirant catechiseermeester(es) die met goed gevolg het examen had afgelegd, ontving van het classicaal bestuur, na schriftelijke instemming met de leer van de Hervormde Kerk en het reglement op het godsdienstig onderwijs (art. 20), de ‘acte van admissie’ (art. 23), die hem/haar de mogelijkheid bood zich door de kerkenraad te laten verkiezen in het begeerde ‘ambt’ in geval van een vacature (art. 24). Een latere bepaling voorziet in een voordracht door de predikant, in gemeenten met één ‘leeraar’, of door de commissie van toezicht, in gemeenten met meer dan een predikant (WRGO, art. 12).

Later was de aspirant godsdienstonderwijzer(es) voor de opleiding niet meer aangewezen op de plaatselijke hervormde predikant, maar kon hij/zij zich scholen onder toezicht van ‘één of meer leeraren der Hervormde Kerk’;²⁸ de maximumleeftijd tot toelating aan het examen van weleer (zie boven) is in 1877 veranderd in de minimumleeftijd van drieëntwintig jaar (WRGO, art. 13.2, 3). De exameneisen werden in de loop van de tijd aangescherpt. Zo werden vanaf 1890 ‘gronden van de Nederlandsche taal; meer bijzonder mondelinge en schriftelijke proeven van bekwaamheid om zich in goed Nederlandsch uit te drukken; en van de onderwijskunde’ als eerste genoemd (WRGO, art. 15). In 1928 werd ook de kennis van één van de drie moderne talen verplicht gesteld.

²⁰ Zie voor Besselaar ook P.A.C. Douwes, *Armenkerk* (...), Rotterdam 1977, reg. s.v.

²¹ Zie J. Vree, ‘De invloed van de Afscheiding op hervormd Groningen (...)’, in: G. Harinck, M. te Velde (red.), *175 jaar Afscheiding van 1834*, Barneveld 2012, 47-78, reg. s.v.; dezelfde, ‘Het Réveil als partij in de Nederlandse samenleving (...)’, in: F. van Lieburg (red.), *Opwekking van de natie. Het protestantse Réveil in Nederland*, Hilversum 2012, 63-110, reg. s.v.

²² Zie *Van christen tot anarchist*, vierde druk, Amsterdam z.j., 126.

²³ Amsterdam 1937.

²⁴ *Omzien in verwondering*, 1, Amsterdam 1970.

²⁵ Over de catechiseermeesteres, wier bevoegdheden klaarblijkelijk beperkter waren dan die van haar mannelijke tegenvoeter, zie beneden.

²⁶ Niet onvermeld mag blijven de invloed van de Groninger hoogleraar P. Hofstede de Groot op de totstandkoming van het reglement. Vanwege de liberale pleidooien voor neutraal onderwijs en de concurrentie die de hervormden op het terrein van het onderwijs ondervonden van de kant van de afgescheidenen en de rooms-katholieken, zette hij zich in voor het behoud van het christelijk karakter van het openbaar onderwijs en voor ‘vernieuwing’, o.a.